

JOANNA JAROMIN

Opole

Wartość Królestwa Bożego w przypowieści o ukrytym skarbie (Mt 13,44)

Jezus wzywając do nawrócenia ze względu na zbliżające się Królestwo Boże, daje do zrozumienia, że aby je osiągnąć, każdy musi przemienić się wewnątrz. Syn Boży zainaugurował już Królestwo Boże na ziemi, a misję kontynuuje teraz Kościół. W dzisiejszym zmaterializowanym i nastawionym na konsumpcję świecie ważne jest, aby ukazać potrzebę wyrzeczenia dla wartości najwyższej, jaką jest Królestwo Boże.

Przypowieść o skarbie jest jedną z najkrótszych i najprostszych przypowieści mówiących o Królestwie Bożym¹. W niniejszym opracowaniu zostanie ona poddana analizie lingwistycznej, której celem jest ustalenie struktury badanych tekstów oraz ich znaczenia i intencji. Zastosowanie innych metod interpretacji tekstu biblijnego pozwoli z kolei na bardziej wnikliwą i całościową analizę jej treści pod względem teologicznym i parenetycznym.

Mt 13,44²:

Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν θησαυρῶ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ, ὃν εὐρών ἄθροπος ἔκρυψεν, καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει καὶ πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον.

¹ CH.H. DODD, *Przypowieści o Królestwie*, Warszawa 1981, s. 84.

² E.E. NESTLE, K. ALAND, *Novum Testamentum Graece et Latine*, Stuttgart 1984; K. ALAND, M. BLACK, C.M. MARTINI, B.M. METZGER, A. WIKGREN (red.), *The Greek New Testament*, Münster 1975³, s. 51.

Podobne jest Królestwo Niebios skarbowi ukrytemu w roli, który znalazłszy człowiek ukrył, a z radości (swojej) odchodzi i sprzedaje wszystko, co ma i kupuje tę rolę.

1. Analiza kontekstualna

Mt 13,44 jest jedną z siedmiu przypowieści zamieszczonych w rozdz. 13. Ewangelii Mateusza, nazywanym „księgą przypowieści”³ lub „dniem przypowieści”⁴. Poprzedza ją wyjaśnienie (alegoreza) przypowieści o kąkolu (13, 36-43), Przypowieść zamyka przypowieść o perle (13,45-46). Przypowieść o skarbie, mimo iż obejmuje tylko jeden wiersz, rozpoczyna się klasyczną dla tego gatunku formułą wstępną w postaci⁵:

Formuła wstępna + porównanie (*dativus*)

(Ὅμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν + θησαυρῶ κεκρυμμένῳ)

Po przypowieści o skarbie Mateusz umieścił bliźniaczą przypowieść o perle (13,45-46), którą rozpoczyna identyczna formuła wstępna. Formuła ta stanowi naturalne odgraniczenie tekstów, które sprawia, że obie przypowieści stają się odrębnymi jednostkami literackimi.

1.1. Kontekst i mikrostruktura

Już Jan Chrzciciel działając, wzywał do nawrócenia ze względu na zbliżające się Królestwo niebieskie (Mt 3,2). Jezus, rozpoczynając swą działalność, proklamuje uroczyste zapowiedź Jana o bliskości Królestwa Bożego (Mt 4,17). Od tej chwili temat Królestwa Bożego dominował będzie w całym posłannictwie Chrystusa. Także gdy Jezus uczył uczniów modlitwy — pragnął, by wzywali oni nadejścia Królestwa Bożego (Mt 6,9-10)⁶.

³ J. HOMERSKI, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład – komentarz* (PNT 3/1), Poznań 1979, s. 213.

⁴ A. JANKOWSKI, *Królestwo Boże w przypowieściach*, Poznań–Warszawa 1981, s. 41.

⁵ Komentatorzy często wykazują, iż formuła wstępna nie pokazuje, że Królestwo niebios jest podobne do czegoś — w tym przypadku do ukrytego skarbu, ale raczej, że porównuje je do tego, co opisuje podobieństwo, tzn. Królestwo Boże zachowuje się tak, jak to, co nastąpi; A.J. HULTGREN, *Le parabole di Gesù*, Brescia 2004, s. 390.

⁶ J. HOMERSKI, *Królestwo Boże w nauczaniu Jezusa*, RTK 62/1 (1995), s. 59.

Przypowieść o skarbie kontynuuje więc myśl zawartą „księdze przypowieści” Według J. Homerskiego jedyna różnica polega na tym, że w przypowieści o skarbie mamy możliwość podwójnej interpretacji: albo podkreśla ona wartość Królestwa niebieskiego, albo ukazuje konieczność podjęcia natychmiastowej decyzji i wysiłku w celu jego osiągnięcia⁷. B. Maggioni zauważa nadto, że Ewangelista słusznie włączył wszystkie przypowieści w nurt nauczania Jezusa, skierowanego do uczniów, a nie w serię mów odnoszących się do tłumów, ponieważ uczniowie byli bardziej narażeni na ryzyko nie docenienia szczęścia, które ich dosięgło⁸.

W przypowieści o skarbie wyróżniamy nadto następującą mikrostrukturę:

- w. 44a) Ὁμοία ἐστὶν ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν
- w. 44b) θησαυρῶ κεκρυμμένῳ ἐν τῷ ἀγρῷ,
- w. 44c) ὃν εὐρὼν ἄνθρωπος
- w. 44d) ἔκρυψε,
- w. 44e) καὶ ἀπὸ τῆς χαρᾶς αὐτοῦ ὑπάγει
- w. 44f) καὶ πωλεῖ πάντα
- w. 44g) ὅσα ἔχει
- w. 44h) καὶ ἀγοράζει τὸν ἀγρὸν ἐκεῖνον

2. Analiza syntaktyczna

Leksykon Mt 13,44 stanowią następujące słowa⁹:

w. 44a)

ὁμοία	ἐστὶν	ἡ βασιλεία	τῶν οὐρανῶν
przymiotnik:	czasownik:	rzeczownik:	rzeczownik:
nom.fem. sing.	ind.praes.act.3.sing.	nom.fem. sing.	gen.masc.pl.

⁷ TENŻE, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład – komentarz*, s. 225.

⁸ B. MAGGIONI, *Le parabole evangeliche*, Milano 1992, s. 103.

⁹ R. POPOWSKI (red.), *Grecko-polski Nowy Testament. Wydanie interlinearne z kodami gramatycznymi*, Warszawa 1997.

w. 44b)

θησαυρῶ	κεκρυμμένῳ	ἐν	τῷ ἀγρῶ
rzeczownik: <i>dat.masc.sing.</i>	imiesłów: <i>part.perf.pass., dat.masc.sing.</i>	przyimek + <i>dat.</i>	rzeczownik: <i>dat.masc.sing.</i>

w. 44c)

ὄν	εὐρών	ἄνθρωπος
zaimek względny: <i>acc.masc.sing.</i>	imiesłów: <i>part.aor.act. nom.masc.sing.</i>	rzeczownik: <i>nom.masc.sing.</i>

w.44d)

ἔκρουσεν
czasownik: <i>ind.aor.act.3.sing.</i>

w. 44e)

καί	ἀπό	τῆς χαρᾶς	αὐτοῦ	ὑπάγει
spójnik	przyimek + <i>gen.</i>	rzeczownik: <i>gen.fem.sing.</i>	zaimek 3 os. <i>gen.masc.sing.</i>	czasownik: <i>ind.praes.act.3.sing.</i>

w. 44f)

καί	πλεωῖ	πάντα
spójnik	czasownik: <i>ind.praes.act.3.sing</i>	przymiotnik: <i>acc.neut.pl.</i>

w. 44g)

ὅσα	ἔχει
zaimek względny: <i>acc.neut.pl.</i>	czasownik: <i>ind.praes.act.3.sing.</i>

w. 44h)

καὶ	ἀγοράζει	τὸν ἀγρὸν	ἐκεῖνον
spójnik	czasownik: <i>ind.praes.act.3.sing.</i>	rzeczownik: <i>acc.masc.sing.</i>	zaimek wskazujący: <i>acc.masc.sing.</i>

W tekście występują następujące:

c z a s o w n i k i

- κρύπτω – ukrywać (2 razy);
 εὕρισκω – znajdować;
 ὑπάγω – odchodzić;
 πωλέω – sprzedawać;
 ἀγοράζω – kupować;

r z e c z o w n i k i

— określające przedmiot opowiadania:

- ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν – Królestwo niebios;
 ὁ θησαυρός – skarb;

— określające miejsce:

- ὁ ἀγρὸς – pole, rola, ziemia (2 razy);

— określające bohatera:

- ὁ ἄνθρωπος – człowiek;
 ἡ χαρὰ – radość;

s p ó j n i k

- καὶ – spójnik łączący współrzędnie
 (3 razy);

z a i m k i

- ὃν – który;
 ὅσα – ile;
 αὐτοῦ – jego;
 ἐκεῖνον – ten, ów;

p r z y i m k i

- ἐν – w;
 ἀπὸ – z;

Następujące czasowniki tworzą akcję opowiadania: „znajdować”, „ukrywać”, „odchodzić”, „sprzedawać”, „kupować”

Człowiek z n a j d u j e ukryty w polu skarb, u k r y w a go ponownie, z radości o d c h o d z i, s p r z e d a j e wszystko, co posiada, k u p u j e pole z ukrytym skarbem.

Z kolei wiodącym i utożsamianym z Królestwem niebieskim jest rzeczownik „skarb”

W wersach 44a-h występują ponadto następujące czasy:

- w wersecie 44a — czas terażniejszy niedokonany (*indicativus praesentis activi*): ἐστὶν („jest”) — jest to czas historyczny, który występujący także w klasycznej literaturze greckiej. Czas ten w sposób żywy określa aktualność wydarzenia, które opisuje (Królestwo Boże j e s t rzeczywiście takie, jak je przedstawia Jezus)¹⁰;
- w wersecie 44b — czas przeszły dokonany (*participium perfecti passivi*)¹¹: κεκρυμμένω („który został ukryty”) — wskazujący na czynność już dokonaną, której skutki nadal trwają (tzn. skarb został ukryty i pozostaje w ukryciu, zanim znajdzie go człowiek);
- w wersecie 44c — czas przeszły dokonany (*participium aoristi activi*): εὗρων („znalazłszy”). Formy tego czasu nie posiadają zasadniczo funkcji czasowej, a jego znaczenie wynika z kontekstu i dlatego nie zawsze musi on oznaczać czynność przeszłą¹². Imiesłów wyraża raczej czynność jednorazową;
- w wersecie 44e-h — czas terażniejszy niedokonany (*indicativus praesentis activi*): ὑπάγει („odchodzi”), πωλεῖ („sprzedaje”), ἔχει („ma, posiada”), ἀγοράζει („kupuje”).

¹⁰ F. BLASS, A. DEBRUNNER, *Grammatica del greco del Nuovo Testamento*, Brescia 1997, § 321.

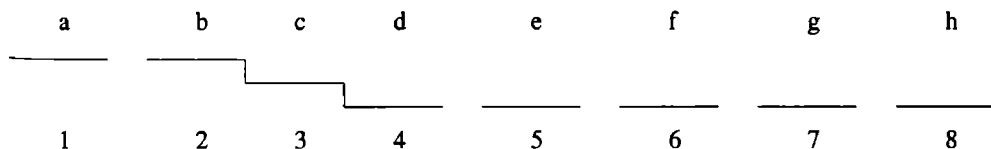
¹¹ A. PACIOREK, *Elementy składniowe biblijnego języka greckiego*, Kielce 2001; BLASS, DEBRUNNER, *dz. cyt.*, § 341.

¹² BLASS, DEBRUNNER, *dz. cyt.*, § 339.

Jak wykazała powyższa prezentacja, w przypowieści o skarbie ukrytym w roli (Mt 13,44) przeważa czas terażniejszy (*praesens*). Tryb oznajmiający czasowników (*indicativus*) wskazuje na intencję autora opowiadania. Mateusz pragnął w ten sposób podkreślić, że Jezus za pomocą prostego porównania przekazuje swoim słuchaczom prawdę o ciągle aktualnej potrzebie zdobywania Królestwa Bożego. Potwierdza to także strona aktywna zamieszczonych w tekście czasowników, z których tylko jeden: κεκρυμμένω występuje w formie imiesłowu czasu przeszłego (*perfectum*) strony biernej.

Przypowieść składa się z ośmiu wersetów połączonych ze sobą hipotaktycznie (podrzędnie), na co m.in. wskazuje zaimek ὃν („który”) oraz parataktycznie (współrzędnie), o czym świadczy spójnik καὶ („i”). Wersety 44a–d połączone są ze sobą bezspójnikowo, natomiast 44e–h — przy pomocy koniunkcji καὶ łączącej współrzędnie.

Schemat wersetów 44a–h przedstawia się następująco:

Akcja toczy się najpierw na polu, następnie bohater odchodzi, by sprzedać swój majątek (i jak można się domyślić), ponownie jako właściciel pola, które kupił. Zmiany miejsca i czasu wyznaczają też poszczególne elementy struktury przypowieści¹³:

- I. 13, 44a-b: formuła wstępna z porównaniem;
- II. 13, 44c-d: scena na polu (znalezienie skarbu i ponowne ukrycie go);
- III. 13, 44e-g: odejście z pola (sprzedaż majątku);
- IV. 13, 44h: nabycie pola;

¹³ Inną propozycję przedstawia D.A. HAGNER, *Matthew 1–13*, WBC 33a, Dallas 1993, s. 396: „I. Odniesienie do czegoś bardzo cennego — skarb (44a-b); II. Znalezienie go (44c-d); III. Odejście (44e); IV. Sprzedaż wszystkiego (44f-g); V. Kupno pola ze skarbem (44h)”

3. Analiza semantyczna

Inwentarz semantyczny tworzą czasowniki mające znaczenie dynamiczne: εὐρίσκω („znajdować”), κρύπτω („ukrywać”), ὑπάγω („odchodzić”), πωλέω („sprzedawać”), ἀγοράζω („kupować”). Wszystkie dotyczą różnych działań człowieka, który jest jedynym aktorem tej przypowieści. Obecności innych osób można się tylko domyślać (np. ludzie, którym bohater sprzedaje swoje dobra czy człowiek, od którego kupuje pole). Prawdopodobnie podczas pracy najemnej bohater przypowieści odnajduje ukryty w ziemi skarb. Zadaje sobie trud, ukrywając go ponownie, by nie wzbudzając podejrzeń móc niepostrzeżenie zejść z pola, sprzedać posiadane dobra i wrócić, kupiwszy uprzednio pole ze skarbem. Zmiana czasów wpływa na dynamikę akcji. Przypowieść przedstawia więc krótki, pełen dynamiki i ruchu obraz. Kluczowymi słowami przypowieści są: εὐρίσκω, χαρά i θησαυρός.

Εὐρίσκω („znajdować”) posiada następujący wachlarz znaczeń¹⁴:

- jako wynik poszukiwania (Mt 13,46; Mk 1,37);
- przypadkowo natrafić (Mt 13,44; Łk 4,17);
- zastawać inny stan od spodziewanego (Mt 12,44; Łk 2,46);
- odkrywać (Mt 1,18; Łk 5,19);
- zdobywać, osiągać, uzyskiwać (Mt 11,29; Łk 1,13).

Χαρά („radość”) wskazuje w Nowym Testamencie radość ze względu na udział w Objawieniu (Mt 13,44; Łk 2,10; Łk 24,41)¹⁵

Θησαυρός („skarb”) posiada dwa znaczenia¹⁶:

- skarbiec, miejsce przechowywania cennych rzeczy (Mt 2,11; 13,52; Łk 6,45);
- skarb, cenna rzecz materialna (Mt 6,19; 13,44), lub duchowa — np. skarb w niebie (Mt 19,21; Mk 10,21; Łk 12,33).

¹⁴ R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, Warszawa 1995, s. 2144.

¹⁵ H. BALZ, G. SCHNEIDER (red.), *Exegetisches Wörterbuch zum Neuen Testament*, t. III, Stuttgart–Berlin–Köln–Mainz 1983, k. 1087.

¹⁶ R. POPOWSKI, *Wielki słownik grecko-polski Nowego Testamentu*, s. 2334.

W przypowieści o skarbie występują także następujące opozycje:

Człowiek	Królestwo Boże
posiada dobra	nie posiada skarbu
wyzbywa się dóbr	osiąga skarb

Z powyższych opozycji wynikają dwie linie znaczeniowe, które wyznaczają: Królestwo Boże i człowiek. Królestwo Boże jest skarbem ukrytym, ale możliwym do zdobycia. Człowiek posiada pewne dobra, z których musi zrezygnować, by osiąść Królestwo niebieskie. Królestwo Boże jest nieporównywalną wartością względem innych dóbr materialnych. Sformułowanie: *πωλεῖ πάντα ὅσα ἔχει* („sprzedał wszystko, co miał”) wskazuje, jak duże musi człowiek ponieść wyrzeczenie, aby osiąść Królestwo Boże. Przymiotnik *πάντα* („wszystko”) obok wielkości wyrzeczenia akcentuje tu równocześnie nieporównywalną wartość tego Królestwa.

Czas terażniejszy użyty w przypowieści oznacza, że nauka przypowieści nie dotyczy wyłącznie czasów Jezusa, ale jest wciąż aktualna. Zdobycie Królestwa Bożego jest aktualne w każdym czasie i dotyczy każdego.

Przypowieść o ukrytym skarbie występuje tylko w Ewangelii św. Mateusza. Jest ona jedną z trzech przypowieści (obok przypowieści o chwaście — 13,24-30 i o perle — 13,45-46), które znajdujemy także w apokryficznej Ewangelii Tomasza (57, 76, 109). Wersje apokryficzne, pozbawione są jednak jakiegokolwiek komentarza parenetycznego i zastosowania¹⁷, co może wskazywać, że były one dla słuchaczy w pełni zrozumiałe. Wcześniejsze przypowieści biblijne z rozdz. 13 Mateusza (o siewcy, o chwaście, o ziarnie goryczy i o zaczynie), były wygłoszone do uczniów i do tłumu. Przypowieść o skarbie jest skierowana wyłącznie do uczniów¹⁸.

¹⁷ HULTGREN, *dz. cyt.*, s. 388.

¹⁸ Zmiana ta następuje w w. 13,36: „odprawił tłumy (...), przystąpili do Niego uczniowie” Stan ten trwa aż do wiersza 13,52. W tych przypowieściach Jezus kładzie szczególny akcent na

Termin „skarb” występował w wymyślonych ludowych baśniach, jako skupisko dóbr o nieocenionej wartości. Takie jest też Królestwo niebieskie: jest ono najwyższym z wszystkich bogactw¹⁹. Słowo „skarb” wywołuje różne wyobrażenia, a krążące o nim legendy i podania rozbudzają ciekawość i chęć przygody. Ludzie zdolni są ponieść największe ofiary, by osiągnąć cel. Czynią to w nadziei, że znalezienie skarbu odmieni ich życie do tego stopnia, że znikną z niego wszystkie troski i trudy²⁰

W przypowieści Mt 13,44 spotykamy sezonowego najemnika pracującego na roli, który przypadkowo natknął się na ukryty w niej skarb. Ponieważ pole nie jest jego własnością, aby wejść w posiadanie skarbu, musi je zakupić. Podejmuje więc decyzję, w której ryzykuje wszystkie swoje dobra, by nie stracić tak wyjątkowej okazji²¹.

Odkrycie skarbu w roli nie było codziennością. Jednak w czasach antycznych, kiedy panował niedostatek, właściciele ziemscy często byli zmuszeni ukrywać swoje dobra. Bohater przypowieści wydaje się być jednym z tych, który natknął się na taki depozyt przypadkowo, pracując na cudzym polu. Autor przypowieści nie zważa na fakt, że jego działania jako znalazcy są z moralnego punktu widzenia nieuczciwe²². Zna jednak przepis prawa mówiący, że ten, kto kupił rolę, staje się właścicielem ukrytego w niej dóbr²³. Bohater

obowiązki uczniów; W. CARTER, J.P. HEIL, *Matthew's Parables. Audience-Oriented Perspectives* (CBQMS 30), Washington 1998, s. 86–87.

¹⁹ O. DA SPINETOLI, *Matteo. Commento al „Vangelo della Chiesa”*, Assisi 1973, s. 356.

²⁰ W. TRILLING, *Das Evangelium nach Matthäus. Geistliche Schriftlesung*, t. II, 1/2, Leipzig 1965, s. 47.

²¹ R. FABRIS, *Matteo. Traduzione e commento*, Roma 1996, s. 317.

²² O. DA SPINETOLI (*dz. cyt.*, s. 355–356) zwraca uwagę, że Mt opisuje sam fakt — wzięty z życia codziennego — Ez odwoływania się do aspektów prawnych czy moralnych czynu.

²³ A.J. HULTGREN (*dz. cyt.*, s. 390) twierdzi, że w Starym Testamencie nie było właściwie jakiegoś specjalnego prawa, które rozwiązywało ten problem. Wzmiankują o nim jedynie niektóre teksty rabinackie, ale bez ustalenia reguły. Tak np. według tekstu *Miszny* wszystko to, co znajduje się na polu, należy do właściciela, jeżeli w momencie kupowania istnieją określone warunki, lecz nie w innym przypadku. *Miszna* stwierdza też, że znaleziony porzucony denar (talent) należy do tego, kto go znalazł. W omawianej przypowieści skarb nie jest jednak porzucony, ale ukryty dla bezpieczeństwa.

przypowieści ukrywa więc skarb ponownie, aby przez kupno roli stać się jego legalnym właścicielem²⁴.

Sprawa legalności nabycia skarbu i kwestie etyczne są dla autora przypowieści raczej problemem drugorzędym. Mało prawdopodobnym wydaje się bowiem, aby znalazca niepokoił się kwestią legalności swojego czynu, zamiast cieszyć się, że z najemnika stanie się właścicielem roli i ukrytego w niej skarbu²⁵.

Swoistego kolorytu niniejszej przypowieści nadaje także rzeczownik ἡ χαρὰ („radość”). Wyraża on spontaniczną reakcję, emocje, które są podyktowane faktorem zewnętrznymi. W odróżnieniu od szczęścia, które jest stanem trwałym i przez wszystkich poszukiwanym, radość to stan przejściowy który może być obecny także w momentach przygnębienia, zniechęcenia (Hbr 12,2), czy w okresach próby (Jk 1,2)²⁶. Przypowieść o skarbie ukazuje nam ową spontaniczną radość ze znalezienia skarbu, która jest jednak tak wielka, że człowiek wyrzeka się dotychczasowych radości i rezygnuje ze stabilnego stylu życia na rzecz osiągnięcia autentycznego szczęścia — jakim jest nabycie skarbu. W porównaniu z tym celem, dotąd posiadane dobra stają się nędzną marnością a ich wartość nie ma żadnego znaczenia²⁷. Podobnie, jak dla bohatera przypowieści ukryty skarb jest powodem radości, tak również radość staje się udziałem każdego, kto odkrył nieporównywalną wartość Królestwa niebieskiego. Jednak tylko człowiek, który wytrwale pracuje, czuwa i szuka, może doświadczyć radosnego odkrycia, że wyzbycie się wszystkiego, pozwala osiągnąć najwyższe dobro, jaki jest Królestwo Boże²⁸.

Przypowieść o ukrytym skarbie mówi także o zajęciu postawy wobec Królestwa niebieskiego. Skoro Królestwo Boże jest wartością bezcenną, to

²⁴ T. LOSKA, *Ewangelia według św. Mateusza. Księga wypełnionych obietnic Bożych* (Moja Ewangelia 1), Katowice 1995, s. 157.

²⁵ HULTGREN, *dz. cyt.*, s. 390.

²⁶ *Tamże*, s. 393.

²⁷ TRILLING, *dz. cyt.*, s. 48.

²⁸ A. SAND, *Das Evangelium nach Matthäus*, Regensburg 1986, s. 291; TRILLING, *dz. cyt.*, s. 48.

w hierarchii wartości — winno być na pierwszym miejscu. Winno być dobrem, o które człowiek ma zabiegać i któremu ma podporządkować wszystkie inne wartości²⁹. Myślą przewodnią przypowieści jest także podjęcie radykalnej decyzji w celu zdobycia Królestwa Bożego. W tym celu trzeba podjąć pewną ofiarę. Chodzi o rezygnację z dotychczasowych wartości. Żadne bowiem dobro, które nie jest związane z Królestwem niebieskim, nie może człowieka w pełni zaspokoić, ani mu wystarczyć. Królestwo niebios jest w życiu bardziej konieczne, niż chleb powszedni³⁰. Ten skarb wymaga więc najwyższej stawki³¹. Jezus chciał przez to powiedzieć, że osiągnięcie Królestwa Bożego wymaga wyrzeczenia się wszystkiego, co do tej pory było dla człowieka wartościowe: z przywiązań, przekonań, dóbr duchowych i materialnych. W zamian ma przyjąć tylko jedno, że w Jezusie i Jego ofierze kryje się zbawienie, które jest dla człowieka najwyższą wartością³².

To przemyślenie jest pierwszym krokiem, ale nie należy na tym poprzestać. Nie wystarczy zatrzymać się na kontemplacji nad wielkością Królestwa niebieskiego i pozostać dalej obojętnym. Trzeba próbować wszystkich dróg, także sprytu by zdobyć Królestwo Boże³³

Intencją przypowieści jest więc podkreślenie alternatywy: Królestwo niebieskie, albo inne dobra. Postawienie Królestwa niebieskiego ponad wszystkimi innymi dobrami oznacza decyzję rezygnacji z całej reszty. Królestwo Boże, zapowiadane przez Jezusa i ofiarowane człowiekowi jako nowa i nieoczekiwana rzeczywistość, skłania do porzucenia dotychczasowej stabilnej egzystencji. Chociaż w przypadku bohatera przypowieści ofiara ta nie była zbyt wielka (był on bowiem najemnikiem), to jednak fakt, że pozbywa się wszystkiego dla kawałka nieurodzajnej ziemi, mógł go wystawić na pośmiewisko. Na podobne trudności skazani są synowie Królestwa. Mają oni nabyć

²⁹ DA SPINETOLI, *dz. cyt.*, s. 356.

³⁰ *Tamże*.

³¹ TRILLING, *dz. cyt.*, s. 47–48.

³² HOMERSKI, *Ewangelia według św. Mateusza. Wstęp – przekład – komentarz*, s. 225–226.

³³ DA SPINETOLI, *dz. cyt.*, s. 356–357.

nieocenione dobro za cenę bankructwa. Ich decyzja jest jednak tylko pozorną klęską, bo przemieni się ona w wielką radość. Radość ta jest jednak tylko udziałem tych, którzy ze zrozumieniem przyjęli dobro, darowane im przez Boga³⁴.

Z przeprowadzonej analizy semantycznej wynika, że Królestwo Boże stanowi tak wielką wartość, że nawet znalezione przypadkowo nie pozwala, by przejść obok niego obojętnie. Angażuje ono całego człowieka, który nie waha się ponieść nawet największych ofiar, by stało się ono jego własnością. Świadczy to o tym, że każdy, kto szczerze zaangażuje się w zdobywanie Królestwa niebieskiego, bez względu na posiadane predyspozycje, może je osiągnąć. Nie można w tej analizie pominąć także tak ważnego faktu, jak radość, która jest elementem towarzyszącym w dążeniu do Królestwa Bożego.

4. Analiza pragmatyczna

4.1. Kontekst sytuacyjny

Adresatami Ewangelii Mateusza byli judeochrześcijanie. Nie chodzi tu jednak o judaizm ortodoksyjny, ale hellenistyczny, otwarty na pogan³⁵. Jednym z głównych argumentów wskazujących na to, że Mateusz kieruje swą Ewangelię do Hebrajczyków jest wprowadzenie terminu „Królestwo niebieskie (niebios)”, zamiast „Królestwo Boże (...)” W czasach judaizmu termin „niebo” zastępował imię Boga, którego z szacunku nie wymawiano. U Mateusza zamiast spotykamy także inne określenia Królestwa Bożego, jak np.: „Królestwo mego Ojca” czy „Królestwo Syna Człowieczego”. Ponieważ Jezus nigdzie nie wyjaśnia terminu „Królestwo Boże”, to można przyjąć, że jego treść była znana słuchaczom³⁶

³⁴ Tamże, s. 357.

³⁵ J. CZERSKI, *Księgi narracyjne Nowego Testamentu. Wprowadzenie historyczno-literackie i teologiczne* (OBT 59), Opole 2003, s. 182–184.

³⁶ R. RUBINKIEWICZ, *Królestwo Syna Człowieczego*, w: J. SZLAGA (red.), *Kościół w świetle*

Ewangelia wymaga radykalnego zerwania z tym, co nie pozwala przyjąć Królestwa Bożego z radością, tak czyni zarówno rolnik z przypowieści o skarbie, jak i kupiec z przypowieści o perle. Tak czynili również pierwsi uczniowie, którzy na apel Jezusa „zostawili natychmiast łódź i ojca i poszli za Nim” (Mt 4,18-22)³⁷. Na radykalizm ten wskazują także słowa Jezusa skierowane do ucznogo w Piśmie, który chciał pójść za Nim: „Lisy mają nory i ptaki powietrzne gniazda, lecz Syn Człowieczy nie ma miejsca, gdzie by głowę mógł oprzeć” (Mt 8,19), a także tego, który chciał najpierw pogrzebać swego ojca: „Pójdź za Mną, a zostaw umarłym grzebanie ich umarłych” (Mt 8,21-22)³⁸. Motyw ten jest także argumentem skierowanym do bogatego młodzieńca: „(...) sprzedaj to, co masz, rozdaj ubogim, później przyjdź i chodź za mną” Ten jednak odszedł smutny, gdyż miał wiele posiadłości (Mt 19,16-22)³⁹

4.2. Oddziaływanie tekstu (Wirkungsgeschichte)

Zdaniem św. Hilarego skarbem z przypowieści, jest sam Chrystus ukryty w Piśmie Świętym⁴⁰. Skarb może także symbolizować obraz Boga, dany człowiekowi a akcie stwórczym i obecny odtąd w jego wnętrzu. Aby ten obraz odnaleźć, trzeba się oczyścić, tzn. czasem głęboko grzebać w brudzie własnego życia. Jednak ten, kto raz zetknął się z tym Boskim pierwiastkiem znalazł prawdziwe życie⁴¹.

Orygenes uważa, że „rolą” jest Pismo Święte — chodzi o Stary Testament (Prawo, księgi historyczne i prorockie), jak i treści nowotestamentalne obecne w Starym. Natomiast „skarb ukryty w roli”, to mądrość ukryta w tajemnicy Słowa Bożego i w Chrystusie. Orygenes podaje także inną interpretację,

Biblii, Lublin 1984, s. 21, 25; E. LINNEMANN, *Gleichnisse Jesu. Einführung und Auslegung*, Göttingen 1978, s. 103.

³⁷ MAGGIONI, *dz. cyt.*, s. 104–105.

³⁸ CARTER, HEIL, *dz. cyt.*, s. 87–88.

³⁹ MAGGIONI, *dz. cyt.*, s. 104.

⁴⁰ U. LUZ, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 1–17)* (EKK 1/3), Zürich–Düsseldorf–Neukirchen–Vluyn 1997, s. 354.

⁴¹ A. GRÜN, *Jezus — nauczyciel Zbawienia. Ewangelia św. Mateusza*, Kraków 2003, s. 80.

według której „rolą” jest Mesjasz, a ukryty w niej „skarb” jest tym, co zostało ukryte i ofiarowane nam w Chrystusie (autor powołuje się tu na wers Kol 2,3: „W Nim są ukryte skarby mądrości i umiejętności”). Orygenes zastanawia się również nad tym, czy w relacji Mateusza Królestwo niebieskie jest porównane tylko do skarbu, czy też do roli i skarbu w niej ukrytego. Opowiada się za drugą opcją. Według niego człowiek znajduje skarb mądrości ukryty w Chrystusie lub w Pismach (badając bowiem Pisma odnajduje również skarb będący w Chrystusie). Ukrywa skarb ponownie, aby nie ujawniać osobom niepowołanym tajemnic Pisma lub mądrości ukrytej w Chrystusie. Zabiega następnie o to, by zdobyć to, co najpierw zostało dane Żydom (ziemia–rola). Gdy zaś jako uczeń Chrystusa posiadzie rolę, Żydzi zostaną pozbawieni Królestwa niebieskiego. Orygenes uważa także, że pozbycie się wszystkiego, oznacza wyzbycie się zła⁴².

Św. Hipolit twierdzi natomiast, że przypowieść o ukrytym skarbie wskazuje na fakt, iż całe bogactwo naszej nadziei zostało ukryte w Jezusie Chrystusie. Dlatego też dla zdobycia bogactw niebieskich powinniśmy wyzbyć się wszystkiego, nawet rzeczy koniecznych do życia. Św. Hipolit zwraca także uwagę na fakt, że człowiek znalazłszy skarb, ukrywa go ponownie, choć mógł go od razu zabrać potajemnie, bez konieczności kupna roli. Oznacza to, że w przypowieści nie chodzi o sam skarb, ale także o rolę, również należy posiadać. Skarb ukryty w roli oznacza bowiem Wcielonego Boga – Chrystusa w ludzkim ciele. Jego znalezienie jest łaską — darem darmo danym, jednak nabycie i korzystanie z dobrodziejstw skarbu wymaga zapłaty, gdyż Królestwo niebieskie można osiągnąć jedynie za cenę wyzbycia się dóbr tego świata⁴³.

Przypowieść Mateusza jest więc zachętą dla słuchaczy Jezusa i dla czytelników Ewangelii, aby podjąć odpowiednie wysiłki i starania, by osiągnąć

⁴² ORYGENES, *Komentarz do Ewangelii według Mateusza* (Źródła Myśli Teologicznej 10), Kraków 1998, s. 44–47; LUZ, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 1–17)*, s. 354.

⁴³ ŚW. HIPOLIT Z POITIERS, *Komentarz do Ewangelii św. Mateusza. Traktat o Tajemnicach* (Pisma Starożytości Pisarzy 63), Warszawa 2002, s. 116.

Królestwo Boże. Nie jest ono bowiem dodatkiem do tego, co już posiadamy, ale czymś absolutnie koniecznym, dla czego bez żalu powinniśmy zrezygnować ze wszystkiego⁴⁴.

Ich choć nie można wejść do Królestwa Bożego bez wcześniejszego przejścia przez fazę wyrzeczenia, to zdobycie Królestwa nie wiąże się ze stratą lecz zyskiem. Zyskuje się tu bowiem to, co najcenniejsze⁴⁵. Kto poszukuje Królestwa Bożego i dla niego poświęca wszystko, ten paradoksalnie — w jednej chwili odnajdzie wszystko, czego potrzebuje⁴⁶.

Zdaniem T. Keatinga przypowieść o ukrytym skarbie jest także ostrzeżeniem. Chociaż Królestwo Boże jest nam dane, to nie jest ono naszą wyłączną własnością. Istotnym jest dzielenie się nim z innymi⁴⁷. A. Pronzato ostrzega natomiast przed przyzwyczajaniem się do posiadanego skarbu, ponieważ istnieje niebezpieczeństwo, że przestanie się go doceniać i straci dla nas swą wartość⁴⁸. Skarbu tego należy ciągle szukać i wciąż na nowo odkrywać.

4.3. Kontekst liturgiczny

Liturgia Kościoła umieściła fragment Ewangelii według św. Mateusza zawierający przypowieści o skarbie i perle, w XVII niedzielę zwykłą, roku A. W pierwszym czytaniu 1 Krl 3,5.7-12 król Salomon prosi Boga o mądrość (dosł. „o słuchające serce” – καρδίαν ἀκούειν – „aby sądzić lud w sprawiedliwości”). Gdy chodzi o związek między pierwszym czytaniem a Ewangelią, to obaj bohaterowie: Salomon i człowiek z przypowieści podejmują ważną decyzję i dokonują właściwego wyboru. Jahwe chwali Salomona za to, że zamiast o bogactwo, długie życie, czy zgubę nieprzyjaciół, prosił o to, co najcenniejsze — o mądrość serca — nie dla własnego pożytku, ale po to, by był

⁴⁴ Nie chodzi tu jednak o pogardę względem innych dóbr, lecz o ich podporządkowanie Królestwu Bożemu; A. PRONZATO, *Przypowieści Jezusa*, t. I, Kraków 2003, s. 142, 150.

⁴⁵ *Tamże*, s. 150.

⁴⁶ HAGNER, *art. cyt.*, s. 397.

⁴⁷ T. KEATING, *Królestwo Boże jest jak...*, Kraków 2003, s. 82.

⁴⁸ PRONZATO, *dz. cyt.*, s. 144.

dobrym i sprawiedliwym władcą. Inne teksty porównują mądrość z największymi skarbami, tak jak ma to miejsce z Królestwem niebieskim w przypowieści. Dzięki niej można zyskać wszelkie inne dobra. Nie należy jednak zachowywać jej tylko dla siebie, ponieważ jest darem charyzmatycznym, który ma służyć innym: „jest bowiem dla ludzi skarbem nieprzebranym” (Mdr 7,8-14). Podobnie stwierdza autor Prz 8,10: „bo mądrość cenniejsza od pereł i żaden klejnot nie jest jej równy”. Księgi Starego Testamentu (zwłaszcza Przysłów, Mądrości i Syracydesa) opisując walory mądrości, będącej przymiotem Boga, próbują niejako wnikać w tajemnicę samego Boga. Stają się tym samym antycypacją objawienia tej tajemnicy w Jezusie Chrystusie. Nowy Testament utożsamia mądrość z Chrystusem–Słowem Bożym. Zjednoczony z Nim człowiek uczestniczy w Mądrości Bożej i doświadcza szczególnej bliskości Trójjedynego⁴⁹. Jednocześnie ma udział w Królestwie niebieskim, które realizuje się już w tym świecie. Mądrość — dostępna dla każdego w osobie Jezusa — okazuje się więc skarbem, którego trzeba szukać i dokładać wszelkich starań, by ją osiąść, tak jak Królestwo Boże, o którym czytamy w przypowieści.

W cyklu rocznym czytań liturgicznych przypowieść o skarbie, wraz z bliźniaczą przypowieścią o perle, wyznaczona została na środę po XVII niedzieli zwykłej. Psalm responsoryjny (wyjątek z Ps 99) poprzedzający tę Ewangelię ukazuje Boga jako Króla zasiadającego na tronie, któremu wszyscy winni oddać chwałę. Natomiast pierwsze czytanie z Wj 34,29-35, ukazuje Mojżesza wracającego z tablicami Dekalogu z Góry Synaj, którego twarz jaśnieje blaskiem po spotkaniu z Jahwe. Zarówno tekst z Księgi Wyjścia, jak i Psalm, choć z pozoru nie mają wiele wspólnego z Ewangelią, w istocie korespondują ze sobą w tym, że Psalm antycypuje obraz Królestwa Bożego, do którego dążą bohaterowie obydwu przypowieści. Z kolei Mojżesza z pierwszego czytania można porównać z bohaterem przypowieści w tym sensie, że podobnie rezygnuje on ze wszystkiego, by pójść i wiernie pełnić powierzono-

⁴⁹ A. BARUCK, P. GRELOT, *Mądrość*, STB, s. 462–463.

ną mu przez Boga misję. Poza tym mamy także inną zbieżność. Podobnie jak spotkanie Mojżesza z Bogiem odmienia jego wygląd zewnętrzny (promieniąca blaskiem twarz), tak też dla bohatera przypowieści zetknięcie z Królestwem Bożym odmienia jego życie, po odrzuceniu tego, co mu w tym przeszkadza. W powyższych rozważaniach można pójść jeszcze dalej. A mianowicie stwierdzić, że człowiek (Mojżesz, jak i bohater przypowieści) po spotkaniu z Bogiem staje się do Niego podobny, a doświadczenie Królestwa Bożego sprawia, że pragnie się je osiągnąć za każdą cenę.

4.4. Aktualizacja tekstu

Przypowieść o skarbie skłania do refleksji nad osobistą postawą względem Królestwa Bożego. Faryzeusze i uczeni w Piśmie, którzy zaliczali siebie do „synów Królestwa” (Mt 8,12), uważali, że jakiegokolwiek starania podejmowane dla jego zdobycia są zbędne. Natomiast nauka płynąca z przypowieści dowodzi, że człowiek ma zawsze zabiegać i nie zaprzestawać wysiłków w celu zdobycia Królestwa Bożego.

Ważny jest także moment decyzji. Bohaterowi przypowieści zostaje dana szansa, która może się więcej nie powtórzyć. Stąd konieczność podjęcia natychmiastowej decyzji. Bohater przypowieści podejmuje ją z radością — decydując się sprzedać wszystko, co posiada i zdobyć upragniony skarb. Jak ów bohater, tak i każdy może stanąć przed swoją życiową szansą. Decyzja, czy jest gotów na radykalną zmianę życia, aby stać się uczestnikiem szczęścia wiecznego w Królestwie niebieskim należy więc do człowieka. Bohater przypowieści, aby stać się posiadaczem skarbu, musi najpierw wyzbyć się tego, co posiada. Zdobycie skarbu wymaga bowiem postawy wyrzeczenia. Biblia nazywa tę postawę ubóstwem. Chodzi o wyzbycie się wartości i przywiązań, w których dotąd upatrywano sens swego życia, na rzecz wartości duchowych. Jest to więc postawa ubóstwa duchowego, o której Jezus w Kazaniu na górze powiedział: „Błogosławieni (szczęśliwi) ubodzy w duchu, albowiem do nich należy Królestwo niebieskie” (Mt 5,3).

Bohatera przypowieści cechuje także postawa radości: „z radości odchodzi, i sprzedaje wszystko, co posiada i kupuje rolę” Chodzi tu o radość potrójną: (1) z faktu odnalezienia skarbu; (2) z kalkulacji, że środki, które posiada pozwalają mu na kupno roli; oraz (3) z nabycia roli i ukrytego w niej skarbu. Ze słuchaczami rzecz ma się podobnie. Przypowieść ukazuje im, że wszystko, co czynią w swym życiu, ma być spełniane z radością. Zwykła bowiem codzienność przeżywana z radością i gorliwe spełnianie obowiązków wystarcza, by osiągnąć Królestwo Boże. Świadomość, iż wszystko czyni się dla Królestwa Bożego winna wzbudzać wielką radość w każdym, który do niego zmierza. Odkrywanie skarbu to nic innego, jak odkrywanie Boga w codzienności, dostrzeganie Go w rzeczach zwyczajnych i realizacja Jego Królestwa na ziemi tu i teraz. Królestwo niebieskie nie jest zarezerwowane tylko dla wybranych (duchowieństwa i osób konsekrowanych), lecz jest powszechnym powołaniem skierowanym do wszystkich. Odkrycie Królestwa Bożego nie zwalnia jednak także z pełnienia obowiązków swojego stanu, ani też od wysiłku jego realizacji już tu na ziemi.

5. Analiza narracyjna

5.1. Zdarzenia i akcje

Gdy idzie o umiejscowienie zdarzenia w konkretnej przestrzeni i jego działania, to z przypowieści dowiadujemy się, że pewien człowiek będąc najemnikiem pracującym na polu gospodarza, przypadkowo znajduje zakopany w nim skarb. Ukrywa go więc ponownie i odchodzi, by sprzedać wszystko, co posiada i następnie nabyć pole wraz ze skarbem.

5.2. Czas i przestrzeń

Czas opowiadany identyfikuje się z czasem opowiadania. Można przypuszczać, że wszystkie opowiadane wydarzenia mają miejsce w ciągu jednego dnia. Oto jego schemat: początek – 1 – 2 – 3 – 4 – 5 – koniec; gdzie

„1” określa znalezienie skarbu; „2” — ponowne jego ukrycie; „3” — odejście z pola; „4” — sprzedaż wszystkiego; „5” — kupno pola.

W opowiadaniu zmienia się także miejsce akcji, wg schematu: A–B–A', gdzie znowu A — oznacza pole; B — zejście z pola (sprzedaż mienia i kupno roli); A' — powrót na pole.

5.3. Charaktery⁵⁰

W przypowieści o ukrytym skarbie występuje tylko jeden bohater — który z najemnika staje się właścicielem pola i skarbu. W opowiadaniu można także wyróżnić bohaterów domyślnych (ukrytych). Są nimi: właściciel roli, osoba lub osoby, którym bohater sprzedaje swoje dobra oraz ewentualny notariusz, spisujący umowę.

Narrator, wprowadzając w akcję, relacjonuje przebieg wydarzeń w imieniu autora⁵¹. Zwraca przy tym uwagę na następujące elementy: przypadkowość znaleziska, spontaniczną radość bohatera, oraz radykalizm w podjęciu decyzji.

Przypowieść o skarbie ukrytym w roli posiada cztery punkty węzłowe:

⁵⁰ Pod pojęciem charakterów teoria narracji rozumie bohaterów opowiadania.

⁵¹ W analizie akcji chodzi o odnalezienie w treści opowiadania punktów węzłowych, czyli tzw. rdzeni, które pokazują alternatywne możliwości wyboru działania i od których zależy rozwój opowiadania; J. CZERSKI, *Metody interpretacji Nowego Testamentu* (OBT 21), Opole 1997, s. 209, 215.

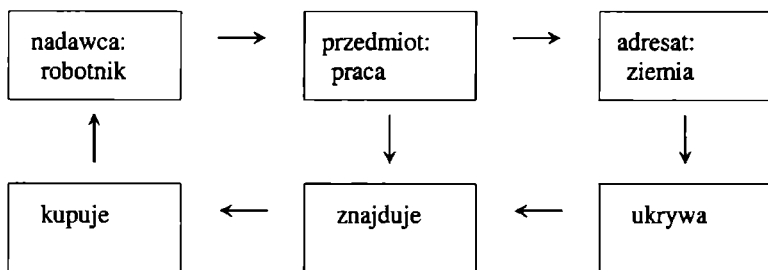
Analiza alternatyw pojawiających się w punktach węzłowych przypowieści wskazuje, że tekst akcentuje przede wszystkim bezcenną wartość skarbu, dla którego rolnik gotów jest ponieść największe poświęcenie.

Występujące zaś w przypowieści motywy⁵² wskazują następujące etapy akcji:

- 1) wprowadzenie (formuła wstępna) — 13,44a-b;
- 2) znalezienie skarbu — 13,44c
- 3) ponowne ukrycie skarbu — 13,44d
- 4) odejście z pola — 13,44e
- 5) sprzedaż majątku — 13,44f-g
- 6) nabycie pola — 13,44h

Oprócz aktorów do opowiadania wprowadzono także aktantów⁵³

Osie komunikacji i działania

Powyższy schemat wskazuje relacje, jakie zachodzą między robotnikiem (jego pracą i miejscem pracy, którym jest rola–pole) a działaniem. Ziemia ukrywa skarb, który może być odnaleziony dzięki pracy, a następnie nabyty (kupiony) przez dalsze działania robotnika.

W omawianej przypowieści występuje tylko relacja do znaleziska: radość, chęć posiadania i natychmiastowość decyzji o kupnie (zaangażowanie).

⁵² Motyw jest jednostką konstrukcyjną, składnikiem opowiadania. Jest to np. zdarzenie, przedmiot, sytuacja, itp.; CZERSKI, *Metody interpretacji Nowego Testamentu*, s. 210.

⁵³ Aktor, to jednostka leksykalna, konkretna osoba, natomiast akant, to jednostka semantyczna, będąca podmiotem działającym, który występuje w relacji do innego aktora; CZERSKI, *Metody interpretacji Nowego Testamentu*, s. 211–212.

6. Analiza diachroniczna

6.1. Krytyka literacka

Ch.H. Dodd zastanawiając się, co jest głównym aspektem przypowieści — wartość skarbu, czy wyrzeczenie, dzięki któremu można go zdobyć — dochodzi do wniosku, że słuchacze Jezusa nie potrzebowali zapewnień o wartości Królestwa Bożego, ponieważ było ono przedmiotem ich oczekiwań i nadziei. Ponadto przypowieść zachęca do oceny i osądzenia ludzkiego działania. W pierwszej odsłonie działanie bohatera przypowieści wydaje się lekomyślne. Ostatecznie okazuje się jednak, że bohater jest pewien wartości dobra, dla którego wszystko poświęca⁵⁴. Może to świadczyć, że autor podkreśla bardziej ofiarę niż wartość samego odkrycia. Wśród komentatorów przypowieści nie ma też zasadniczej zgody, co do głównego przesłania przypowieści. Czy chodzi w niej o podkreślenie radości wynikającej z odkrycia, czy może o radykalną decyzję przyjęcia Królestwa Bożego. Inni mówią jeszcze o wartości, lub poświęceniu się dla Królestwa⁵⁵. Wydaje się, że nie należy pomijać żadnego z tych aspektów, gdyż każdy z nich podkreśla jego znaczenie z innego punktu widzenia.

6.2. Krytyka tradycji

Przypowieść o skarbie ukrytym w roli wraz z przypowieścią o perle należą do tzw. przypowieści podwójnych lub bliźniaczych (*Doppelgleichnisse*)⁵⁶. Ewangelie synoptyczne znają także inne przykłady takich przypowieści: o ziarnku gorczycy (Mt 13,31-32 i Łk 13,18-19) i zaczynie (Mt 13,33 i Łk 13,20-21); o zagubionej owcy (Łk 15,4-7) i zgubionej drachmie (Łk 15,8-10),

⁵⁴ DODD, *dz. cyt.*, s. 85.

⁵⁵ HULTGREN, *dz. cyt.*, s. 391.

⁵⁶ A. STEINER, V. WEYMANN (red.), *Bibelarbeit in der Gemeinde. Gleichnisse Jesu*, Basel-Zürich-Köln 1988, s. 64; W. TRILLING, *Das Evangelium nach Matthäus. Geistliche Schriftlesung*, cz. II, t. VIII, Leipzig 1965, s. 48. JANKOWSKI, *dz. cyt.*, s. 42.

o natrętnym przyjacielu (Łk 11,5-8) i natrętniej wdowie (Łk 18,1-8)⁵⁷. Przypowieści o skarbie i perle uważane są przez krytyków za autentyczne słowa Jezusa⁵⁸, choć przypowieść o skarbie była wielokrotnie poddawana w wątpliwość. Jedni uważali, że pochodzi ona z tradycji żydowskiej i została przypisywana Jezusowi przez Kościół pierwotny. Inni przypisywali ją Mateuszowi. Nie ma jednak wystarczających racji, aby wykluczyć autorstwo Jezusa. Argumentem „za” wydaje się być fakt, że ogólne nauczanie Jezusa, dotyczące podejmowania wyrzeczeń dla Królestwa Bożego, jest w przypowieści w pełni zachowane⁵⁹. U. Luz twierdzi ponadto, że Mateusz żadnej przypowieści nie buduje całkiem od nowa, dlatego jest bardzo prawdopodobne, że przypowieść o ukrytym skarbie (wraz z przypowieścią o perle) przejął z tradycji ustnej⁶⁰.

Skarb i drogocenna perła to typowe obrazy mądrości w tradycji sapienckalnej. Przedstawiają one wartość i konieczność poszukiwania mądrości (Prz 2,1-4; Syr 20,30)⁶¹. Analogia ta wskazuje, że królestwo Boże jest już obecne, chociaż ukryte i zawsze dostępne dla tych, którzy go szukają⁶².

Przypowieść o skarbie ukrytym w roli posługuje się znanym i często spotykanym w literaturze motywem⁶³. Np. w literaturze rabinistycznej Simone ben Johai zamieszcza opowiadanie o człowieku, który odziedziczył ziemię. Ale ponieważ był zbyt leniwy, by się nim zająć, sprzedał ją. Jej nabywca znalazł w niej ukryty skarb, za który wybudował piękny pałac i wynajął służbę, zaś pierwszy właściciel rozpaczał z powodu utraty swego dziedzictwa. Morał wynikający z tej przypowieści autor odnosi do pobytu Izraela w Egipcie. Podczas tego pobytu Egipcjanie pogardzali Izraelitami, jako niewolnikami.

⁵⁷ STEINER, WEYMANN (red.), *dz. cyt.*, s. 64–65.

⁵⁸ RUBINKIEWICZ, *art. cyt.*, s. 27.

⁵⁹ HULTGREN, *dz. cyt.*, s. 392.

⁶⁰ LUZ, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18–25)*, s. 349.

⁶¹ FABRIS, *dz. cyt.*, s. 317.

⁶² HAGNER, *art. cyt.*, s. 396.

⁶³ JANKOWSKI, *dz. cyt.*, s. 42–43; S.J. KISTEMAKER, *The Parables. Understanding the Stories Jesus Told*, Grand Rapids–Michigan 2002, s. 58.

Wielkość ich docenili dopiero podczas Wyjścia. Józef Flawiusz w *Bella iudai-ca* wspomina natomiast, że po zdobyciu Jerozolimy w 70 r. po Chr., rzymscy żołnierze znajdowali ukryte w ziemi przed najeźdźcą drogocenne przedmioty. Także znaleziony w Qumran *Zwój miedziany* (3Q15), z I w. po Chr., przekazuje długą listę ukrytych skarbów.

Fakt, że przypowieść o skarbie nie posiada tekstów paralelnych u pozostałych synoptyków, sprawia pewne trudności w ustaleniu historii tradycji przedmateuszowej. Przypowieść ta występuje natomiast w wersji zmodyfikowanej w apokryficznej Ewangelii Tomasza (EwTm):

Królestwo podobne jest do człowieka, który ma na swym polu skarb, a nie wie o nim. Po śmierci pozostawił go swemu synowi. Syn nie wiedząc [o skarbie] wziął pole, sprzedał je, a ten, który je kupił, przyszedł i orząc [znalazł] skarb. Rozpoczął dawać pieniądze na procent tym, którzy je chcieli. (EwTm 109)⁶⁴

Wersja ta wydaje się być niezależną pod względem literackim od wersji Mateuszowej. W EwTm 109 pojawiają się bowiem następujące nowe motywy:

- realny właściciel pola, który nie wie o istnieniu ukrytego w nim skarbu;
- po śmierci właściciela pole dziedziczy syn;
- syn nie wiedząc o skarbie, sprzedaje pole;
- nowy właściciel znajduje skarb;
- pomnażanie skarbu poprzez pożyczkę na procent.

W EwTm 109 mamy jedynie początek i zakończenie opowiadania zawartego w Ewangelii Mateusza. EwTm mówi nadto o kilku właścicielach pola, którzy nie wiedzą o skarbie. Główny bohater, w przeciwieństwie do wersji biblijnej, znajduje skarb już jako właściciel pola. Zapewne w ten sposób autor EwTm przemilcza niezbyt pochlebne zachowanie bohatera biblijnego, który znalazłszy skarb, ukrył go ponownie, aby nabyć pole i stać się prawnie jego właścicielem (Mt 13,44). EwTm pomija także motyw natychmiastowej decyzji i wyrzeczenia podjętego dla zdobycia skarbu. Wskazuje natomiast

⁶⁴ JANKOWSKI, *dz. cyt.*, s. 42.

na jego pomnożenie. Ponadto autor EwTm przyrównuje Królestwo Boże do pierwszego właściciela pola, a nie do skarbu⁶⁵

U. Luz uważa jednak, że paralele w EwTm nie są niezbędne do rekonstrukcji historii tradycji. Są one bowiem drugorzędne i bazują częściowo na innych tradycjach, a ponadto przesiąknięte są gnozą⁶⁶.

6.3. Krytyka redakcji

Egzegeci przyjmują różne sposoby podziału Ewangelii św. Mateusza. J. Czerski, opierając się na charakterystycznych cechach formalnych i treściowych, proponuje następującą strukturę⁶⁷:

Mt 1,1–4,22	Prolog
1,1–2,23	Historia dzieciństwa
3,1–4,22	Przygotowanie publicznej działalności Jezusa
Mt 4,23–9,38	I. Objawienie Jezusa jako Mesjasza w słowie i w czynie
4,23–7,28	Kazanie na Górze
8,1–9,38	Cuda
Mt 10,1–13,53	II. Nauczanie i kontrowersje
10,1-42	Mowa misyjna
11,1-30	Jan Chrzciciel i reakcja Izraela na wystąpienie Jana
12,1-50	Chrzciciela i Jezusa
13,1-53	Nauczanie w przypowieściach
Mt 13,54–16,12	III. Cuda i kontrowersje
Mt 16,13–23,39	IV. Godność Jezusa jako Mesjasza i Syna Bożego — charakterystyka ucznia Jezusa
16,13–17,13	Godność Jezusa jako Syna Bożego
17,14–20,34	Charakterystyka ucznia Jezusa (I)

⁶⁵ Tamże; oraz HULTGREN, *dz. cyt.*, s. 388–389.

⁶⁶ LUZ, *Das Evangelium nach Matthäus (Mt 18–25)*, s. 350.

⁶⁷ CZERSKI, *Księgi narracyjne Nowego Testamentu*, s. 170–172.

21,1–23,39	Wjazd Jezusa jako Mesjasza do Jerozolimy — charakterystyka ucznia Jezusa (II)
Mt 24,1–25,46	V. Mowa eschatologiczna
Mt 26,1–28,20	VI. Historia męki i zmartwychwstania Jezusa

Omawiana przypowieść o skarbie (Mt 13,44) mieści się w tym podziale wraz z innymi przypowieściami w rozdz. 13 Ewangelii Mateusza, pod koniec drugiego bloku mów Chrystusa, zatytułowanego: *Nauczanie i kontrowersje* (Mt 10,1–13,53).

R. Fabris dzieli Ewangelię św. Mateusza na⁶⁸:

Mt 1,1–2,23	Prolog
Mt 3,1–4,25	I. Jan i Jezus: oczekiwania i spełnienie
Mt 5,1–7,29	II. Kazanie na górze
Mt 8,1–9,34	III. Dzieła Mesjasza
Mt 9,35–11,1	IV. Misja uczniów
Mt 11,2–12,50	V. Jezus i kontrowersje
Mt 13,1–52	VI. Mowa w przypowieściach
Mt 13,53–17,27	VII. Droga wiary w Jezusa Syna Bożego
Mt 18,1–35	VIII. Instrukcje dla wspólnoty uczniów
Mt 19,1–25,46	IX. Jezus i Izraelici: konfrontacja i proces
Mt 26,1–28,20	X. Męka, śmierć i zmartwychwstanie Jezusa

Przypowieści o skarbie znajduje się tu w części zatytułowanej: *Mowa w przypowieściach* (Mt 13,1–52). R. Fabris umieszcza tu cały rozdział 13 Ewangelii Mateusza, z wyjątkiem fragmentu Mt 13,53–58, który nie zawiera żadnej przypowieści. Ponadto w strukturze podanej przez J. Czerskiego, przy-

⁶⁸ FABRIS, dz. cyt., s. 16–17.

powieści zamykają pewien cykl nauczania Jezusa, natomiast w strukturze R. Fabrisa stanowią osobną część Jego nauczania⁶⁹

Pełny tekst Ewangelii św. Mateusza, wraz z omawianą przypowieścią znajdujemy w czterech najstarszych kodeksach majuskułnych: Synaickim (IV w.), Aleksandryjskim (V w.), Watykańskim (IV w.), i Efrema (V w.).

Uczeni uważają, że Mateusz korzystał przy redagowaniu swego dzieła z dwóch źródeł: Ewangelii św. Marka i źródła Q. W pierwszej Ewangelii znajdujemy jednak również spore partie tekstu, które stanowią materiał własny Mateusza, do którego należy m.in. przypowieść o skarbie i perle⁷⁰. Do charakterystycznych cech stylu Mateusza, należy także łączenie materiału o podobnych cechach, co jest widoczne w zbiorze przypowieści Mt 13⁷¹.

Schemat literacki przypowieści o skarbie ma układ symetryczny. R. Fabris wyróżnia tu trzy fundamentalne elementy, które wyznaczają same użyte przez Mateusza czasowniki: „znajdować”, „sprzedawać” i „kupować”⁷².

Mateusz jest ewangelistą Królestwa Bożego. Na oznaczenie tej rzeczywistości aż 55 razy używa semickiego określenia „Królestwo niebios” i 4 razy określenia „Królestwo Boże”⁷³. Autor analizuje to Królestwo pod różnymi aspektami: najpierw jego pojęcie, inaugurację, rozwój, eschatologię, a także powołanie do Królestwa Bożego. Przypowieść o skarbie wskazuje m.in. na powołanie⁷⁴. Każdy ma nie tylko do niego dostęp, ale i każdy jest doń powo-

⁶⁹ CH.H. DODD (*Przypowieści o Królestwie*, Warszawa 1981, s. 85) uważa, że „paraboliczna mowa” z rozdz. 13 Ewangelii św. Mateusza jest poszerzeniem zbioru przypowieści zawartych w rozdz. 4 Ewangelii św. Marka o materiał zaczerpnięty z innych źródeł. Świadczy o tym m.in. fakt, że Mateusz jako jedyny z synoptyków umieszcza tu przypowieści o chwaście, skarbie, perle i sieci.

⁷⁰ CZERSKI, *Księgi narracyjne Nowego Testamentu*, s. 174–176.

⁷¹ *Tamże*, s. 181.

⁷² FABRIS, *dz. cyt.*, s. 316.

⁷³ J. KUDASIEWICZ, *Królestwo Boże w teologii ewangelistów*, w: W. CHROSTOWSKI (red.), *Duch i Oblubienica mówią: „Przyjdź” Księga pamiątkowa dla Ojca Profesora Augustyna Jankowskiego OSB w 85. rocznicę urodzin*, Warszawa 2001, s. 215.

⁷⁴ CZERSKI, *Księgi narracyjne Nowego Testamentu*, s. 199–205.

łany. Aby jednak je osiągnąć trzeba wykazać inicjatywę w postaci rezygnacji z tego, co dotąd stanowiło wartości najwyższe, na rzecz tego co najcenniejsze i z niczym nieporównywalne.

W swej teologii Królestwa Bożego Mateusz akcentuje szczególnie owo charakterystyczne napięcie między dwoma biegunami: niebem i ziemią. Jest to układ pionowy o charakterze wartościującym. I choć niebo i ziemia różnią się od siebie stopniem urzeczywistniania Królestwa Bożego, to modlitwa *Ojcze nasz* (Mt 6,9-13), w prośbie o jego nadejście oznacza, że wolę Bożą można pełnić na ziemi tak samo, jak w niebie. Prośba ta dotyczy więc zapoczątkowania oraz realizacji zbawczego panowania Boga na ziemi. Ponadto w życiu uczniów Jezusa winna obowiązywać hierarchia wartości: najpierw sprawy Królestwa Bożego, później dopiero sprawy doczesne (Mt 6, 25-34). Królestwo Boże jest bowiem wartością największą i najcenniejszą⁷⁵.

Intencją przypowieści o skarbie ukrytym w roli jest uzmysłowienie słuchaczom, iż Królestwo Boże nie jest dla człowieka rzeczywistością odległą, ani też niemożliwą do zdobycia. Potrzebne są jednak pewne środki i predyspozycje. Uznając Królestwo Boże za najwyższą wartość życia, człowiek musi być gotów zrezygnować ze wszystkiego, co przeszkadza na drodze jego osiągnięcia. Nie chodzi tu jednak wyłącznie o rezygnację z dóbr materialnych. Znacznie ważniejszą jest tu zmiana dotychczasowego stylu życia i postawa nawrócenia. Specyfiką bowiem przypowieści o ukrytym skarbie jest fakt, że choć jego odkrycia dokonuje się przypadkowo (z łaski Bożej), to jednak jego zdobycie i korzystanie z jego dobrodziejstw wymaga wyrzeczeń i poświęcenia. Królestwo niebieskie jest jednak skarbem, który zrekompensuje człowiekowi wszelkie niedogodności poczynione w wyniku jego zdobywania.

⁷⁵ KUDASIEWICZ, *art. cyt.*, s. 215–216.

The value of Kingdom of God in the parable about the hidden treasure (Mt 13,44)

SUMMARY

The chief purpose of Jesus Christ's teaching was the propagation of Kingdom of God. He mainly did that by means of parables in order to win as large group of people as possible, especially those who were ordinary and uneducated, often from the dregs of Jewish society. Jesus presented various aspects of Kingdom of God, in particular — its value. Among the parables that deal with this subject, we can find in St. Matthew's Gospel one of the shortest parables — about the hidden treasure.

By means of linguistic method we discover many aspects of this parable. Its purpose is to make the audience aware that the Kingdom of God is not, in fact, distant nor impossible for them to achieve.

Nevertheless, some measures are needed and one's own commitment, but not beyond human abilities (the founder of the treasure possesses just enough money to buy the land in which he found and hid again this treasure). However, the emphasis is put on presenting the great value of Kingdom of God (the treasure) for which a man is ready give all what he has got in order to take part in it. What is more, by means of these linguistically exegetic considerations, we come to the conclusion that this ability of renunciation does not only refer to material goods, but, above all, it refers to changing one's own life, denial of sin, in general to reformation.

The most characteristic feature of this parable is also the fact that the value of the Kingdom is quite accidental (a chance discovery of the treasure), but when it is finally understood, it becomes the most important goal in the life of a human being.

Thanks to other methods of interpretation of the biblical text, such as the narrative or diachronic ones, it is possible to present more thorough and comprehensive analysis that, in turn, enables us to look at this parable from a different perspective.